

ZIŅU IZLAIDUMS no ES narkotiku aģentūras Lisabonā

2009. GADA ZIŅOJUMS: SVARĪGĀKIE ASPEKTI

Kokaīns un heroīns joprojām ir plaši lietotas narkotikas Eiropā

(05.11.2009., LISABONA, **aižliegums publicēt pirms plkst. 10.00 pēc Centrāleiropas/Briseles laika**) Kā norāda **ES narkotiku aģentūra (EMCDDA)**, ir maz ticami jebkādi uzlabojumi saistībā ar divu vielu, kuras ir Eiropas narkotiku problēmas pamatā – heroīna un kokaīna – lietošanu Eiropā. Tāpat arī lielas bažas rada vairāku narkotiku lietošana, jo palielinās pieejamo vielu klāsts, turklāt narkotiku lietošanas formas kļūst aizvien sarežģītākas ⁽¹⁾. Taču ir arī pozitīvākas iezīmes – jaunākie dati apstiprina, ka pastāvīgi samazinās kaņepju lietošana, jo īpaši gados jaunu cilvēku vidū. Šie secinājumi tiek publicēti šodien Briselē līdz ar izdevumu „**2009. gada ziņojums: situācija narkomānijas problēmas jomā Eiropā**”.

Kokaīns joprojām ir Eiropas vispopulārākā stimulējošā narkotika – daži rādītāji palielinās

Vismaz 13 miljoni pieaugušo eiropiešu (15–64 gadu vecumā) savas dzīves laikā ir pamēģinājuši kokaīnu. No tiem 7,5 miljoni ir gados jauni pieaugušie (15 līdz 34 gadus veci), no kuriem trīs miljoni ir lietojuši kokaīnu pēdējā gada laikā. Kokaīna lietošana **ES** ir koncentrēta **ES rietumvalstīs**, savukārt citviet Eiropā saglabājas zems patēriņš. Jaunākie pētījumi liecina, ka valstīs, kurās ir vislielākais patēriņš – **Dānijā, Spānijā, Īrijā, Itālijā** un **Apvienotajā Karalistē** – kokaīnu pēdējā gada laikā lietojuši 3,1 % līdz 5,5 % gados jaunu pieaugušo (5. nodaļa, 8. tabula). Lielākajā daļā valstu, kas iesniegušas datus, jaunākā informācija liecina par stabilu vai augošu lietošanas tendenci pēdējā gada laikā 15 līdz 34 gadu vecuma grupā (GPS attēls, 14, i) un ii) daļa).

2007. gadā kokaīna atsavināšanas gadījumu skaits Eiropā pieauga līdz 92 000 gadījumu (salīdzinājumā ar 84 000 2006. gadā), lai gan kopējais atsavinātais apjoms samazinājās līdz 77 tonnām (salīdzinājumā ar 121 tonnu 2006. gadā). 22 % cilvēku, kas pirmo reizi uzsāka ārstēšanos no narkotiku atkarības, kā pirmo problemātisko narkotiku minēja kokaīnu. 2007. gadā ir fiksēti apmēram 500 nāves gadījumi, kas saistīti ar kokaīna lietošanu.

Heroīna lietošana vairs nesamazinās

Šodien publicētie dati apstiprina **EMCDDA** pagājušā *gada ziņojumā* pausto novērtējumu, ka heroīna problēma ir stabila, tā vairs nemazinās. Lai gan ar heroīnu saistītās problēmas laikposmā no deviņdesmito gadu vidus līdz 21. gadsimta sākumam samazinājās, opioīdu lietošanas rādītāji (pieprasījums pēc ārstēšanas, nāves gadījumi, atsavināšana) joprojām liecina par satraucošām tendencēm. “Lai gan šobrīd nekas neliecina par epidēmisku heroīna lietošanas izplatīšanos, kā tas notika 20. gadsimta astoņdesmitajos un deviņdesmitajos gados, joprojām pastāv ievērojamas šīs narkotikas lietošanas izraisītas veselības un sociālās problēmas. Pamatotas bažas var izraisīt ikviena norāde par situācijas pasliktināšanos,” norāda **EMCDDA valdes priekšsēdētājs Marsels Reimens (Marcel Reimen)**.

Saskaņā ar **EMCDDA** aplēsēm **Eiropas Savienībā** un **Norvēģijā** ir no 1,2 līdz 1,5 miljoniem problemātisku opioīdu lietotāju, un lielākā daļa no viņiem lieto heroīnu. Jaunākie dati liecina arī to, ka joprojām nelielā apmērā turpinās aģitācija heroīna lietošanai. Pamatojoties uz 19 valstu iesniegtajiem datiem, kopējais jaunu ārstēšanas pieprasījumu skaits, kā primāro narkotiku norādot heroīnu, 2007. gadā bija par 6 % lielāks nekā 2002. gadā (skatīt TDI attēlu – 1, ii) daļu). Savukārt no 2006. līdz 2007. gadam astoņas valstis ziņoja, ka gan skaitliskā, gan procentuālā izteiksmē attiecībā pret kopējo pacientu skaitu palielinās to lietotāju skaits, kas uzsāk ārstēšanos galvenokārt no heroīna atkarības.

Laikposmā no 1990. līdz 2006. gadam Eiropā katru gadu ir reģistrēti no 6 400 līdz 8 500 narkotiku izraisītu nāves gadījumu, lielākā daļa no kuriem bija saistīta ar opioīdu lietošanu (parasti vairāk nekā 85 %). Pēc tam laikposmā no 2000. līdz 2003. gadam narkotiku izraisītu nāves gadījumu vispārējā tendence samazinājās, savukārt jaunākie dati liecina par pieauguma tendenci. 2007. gadā 13 no 18 valstīm, kas iesniedza datus, norādīja, ka iepriekšējā gadā ir bijis pieaugums (DRD-2 tabulas i) daļa).

Laikposmā no 2002. līdz 2007. gadam reģistrēto heroīna atsavināšanas gadījumu skaits **Eiropas Savienībā un Norvēģijā** palielinājās vidēji par 4 % gadā. 2007. gadā tika ziņots par vismaz 56 000 atsavināšanas gadījumu (salīdzinājumā ar 51 000 atsavināšanas gadījumu 2006. gadā), vislielākais rādītājs ir reģistrēts **Apvienotajā Karalistē** (SZR-7 tabula). Lai gan kopumā **ES un Norvēģijā** atsavinātā heroīna daudzums samazinājās kopš 2002. gada, tas tomēr ir palielinājies no 8,1 tonnām 2006. gadā līdz 8,8 tonnām 2007. gadā. **Turcija**, kas ir viena no biežāk izmantotajām tranzīta valstīm heroīna ieviešanai **ES**, 2007. gadā reģistrēja 13,2 atsavinātas tonnas salīdzinājumā ar 2,7 tonnām 2002. gadā (SZR-8 tabula, 6. nodaļa, 9. tabula).

Jaunākie dati apstiprina kaņepju lietošanas samazinājumu, jo īpaši jauniešu vidū

Apmēram 74 miljoni eiropiešu (15 līdz 64 gadu vecumā) dzīves laikā ir pamēģinājuši kaņepes, apmēram 22,5 miljoni no tiem ir lietojuši kaņepes pēdējā gada laikā. Tas padara kaņepes par Eiropā visplašāk patērēto nelegālo narkotiku (3. nodaļa, 3. tabula). Taču pēc konstatētā lietošanas pieauguma laikposmā no 1990. gada līdz 21. gadsimta sākumam jaunākie Eiropas dati apstiprina šīs narkotikas popularitātes samazinājumu, jo īpaši gados jaunu cilvēku vidū. Šī informācija apstiprina pagājušā gada ziņojumā izklāstīto analīzi.

Kā liecina **ESPAD** pētījums ⁽²⁾, šī tendence jo īpaši attiecas uz skolēniem (15 līdz 16 gadus veciem). Lielākā daļa **Rietumeiropas** valstu, kā arī **Horvātija** un **Slovēnija** ziņoja par kaņepju lietošanas dzīves laikā samazinājumu vai stabilizēšanos 2007. gadā, salīdzinājumam - **ESPAD** 2003. gada pētījumā konstatētā prevalence vai augoša tendence. Lielākajā daļā **Centrālās un Austrumeiropas** valstu līdz 2003. gadam novērotā kāpuma tendence tagad, iespējams, izlīdzinās (tikai **Slovākija** un **Lietuva** ziņoja par vairāk nekā 3 % pieaugumu). Trešajā valstu grupā, kuras galvenokārt atrodas **Ziemeļeiropā** un **Dienvideiropā**, no deviņdesmito gadu vidus līdz 2007. gadam saglabājās kopumā stabila un zema kaņepju lietošana dzīves laikā (3. nodaļa, 4. attēls). **ASV** un **Austrālijas** pētījumi skolās arī norāda uz samazinājuma tendenci (EYE-1 attēls, xii) daļa).

Pieejamie dati norāda arī stabilizēšanās vai samazināšanās tendenci laikposmā no 2002. līdz 2007. gadam kaņepju lietošanā pēdējā gada laikā jaunu (15 līdz 34 gadi) pieaugušo vidū (GPS-4 attēls, ii) daļa). Taču regulāro un biežo kaņepju lietotāju rādītāji Eiropā ir mazāk optimistiski. Līdz pat 2,5 % gados jaunu eiropiešu, iespējams, lieto kaņepes katru dienu, veidojot lielu iedzīvotāju riska grupu, kam var būt nepieciešama palīdzība. Novatoriski risinājumi, kuru mērķis ir šādi iedzīvotāji, ietver internetā izplatītus narkotiku atkarības ārstēšanas pasākumus, par kuriem **EMCDDA** 2009. gadā publicēja pirmo Eiropas apskatu ⁽³⁾.

Vairāku narkotiku vienlaicīga lietošana palielina riskus un sarežģī ārstēšanu

“Šobrīd Eiropā ieradums lietot vairākas narkotikas vienlaicīgi ir plaši izplatīts, un tas rada vai arī sarežģīt lielāko daļu problēmu, ar kurām mums jāsaskaras šai jomā,” norādīts ziņojumā. Šodien līdz ar ziņojumu ir publicēts īpašs apskats “Vairāku narkotiku lietošana: iezīmes un risinājumi” ⁽⁴⁾. Tajā sniegts pārskats par vairāku narkotiku vienlaicīgu lietošanu skolēnu (15 līdz 16 gadu vecumā), gados jaunu pieaugušo (15 līdz 34 gadu vecumā) un problemātisku narkotiku lietotāju vidū.

No 22 valstīs aptaujātajiem skolēniem (15 līdz 16 gadu vecumā) 20 % norādīja, ka pēdējā mēneša laikā ir lietojuši alkoholu kopā ar cigaretēm, 6 % – kaņepes kopā ar alkoholu un/vai cigaretēm, un 1 % – kaņepes kopā ar alkoholu un/vai cigaretēm līdz ar vēl kādu citu narkotiku (ekstazī, kokaīns, amfetamīni, LSD vai heroīns). Pētījumi liecina, ka skolēnu vidū vairāku narkotiku vienlaicīga lietošana vēlāk dzīves laikā var palielināt toksisko seku risku un hroniskus veselības sarežģījumus. Stratēģijas, kuras ir vērstas uz vidi, kurā jauni cilvēki patērē narkotikas un alkoholu (piemēram, tiesību aktu ieviešana narkotiku un alkohola jomā, drošības vadlīnijas klubu apmeklēšanai), var pasargāt jauniešu veselību naktsdzīves sarīkojumos.

Gados jaunu pieaugušo vidū (15 līdz 34 gadi) vairāku narkotiku lietošana ir simptoms noturīgākām vielu lietošanas iezīmēm un var būt saistīta ar palielinātiem riskiem. Regulāri vai bieži alkohola lietotāji šajā vecuma grupā divas līdz

sešas reizes biežāk nekā pārējie iedzīvotāji pēdējā gada laikā ir lietojuši arī kaņepes, kā arī divas līdz deviņas reizes biežāk šajā pašā laikposmā ir lietojuši arī kokaīnu.

Vairāku narkotiku lietošana ir jo īpaši izplatīta problemātisku narkotiku lietotāju vidū un var pasliktināt viņu jau tā smago veselības stāvokli, radot lielāku risku un smagu seku iespējamību (piemēram, letāla pārdozēšana). Nesen veiktā 14 valstu datu analizē tika konstatēts, ka vairāk nekā puse (57 %) cilvēku, kas uzsāk ārstēšanos, norādīja vismaz vēl vienu problemātisku narkotiku papildus primārajai vielai, kuras dēļ viņi meklēja palīdzību. Par letāliem pārdozēšanas gadījumiem (kuru cēlonis galvenokārt bija heroīns) sagatavotās toksikoloģijas atskaites nereti liecina par vairāk nekā vienas vielas klātbūtni, norādot, ka ievērojama šādu nāves gadījumu daļa varētu būt saistīta ar vairāku narkotiku lietošanu.

Lai gan īpašas programmas ir retums, pastāvošie ierakstīti pasākumi, piemēram, opioīdu aizstājterapija un motivējošas ārstniecības metodes, parāda dažus pozitīvus rezultātus attiecībā uz vairāku narkotiku lietošanas mazināšanu. Vairāku narkotiku lietošanas novēršana problemātisko narkotiku lietotāju vidū joprojām ir sarežģīts uzdevums un izaicinājums profesionāliem ārstniecības pakalpojumu sniedzējiem.

Alkohols - īpaši nozīmīgs faktors narkotisko vielu lietošanas problēmai Eiropā

Kā norādīts ziņojumā, īpaši nozīmīgs faktors narkotisko vielu lietošanas problēmai Eiropā ir vienlaicīga alkohola lietošana, uzsverot, ka gandrīz visām vairāku narkotiku lietošanas formām ir raksturīga arī alkohola lietošana. Jaunākajā **ESPAD** pētījumā konstatēts, ka 43 % aptaujāto skolnieku 2007. gadā ir atzinuši "smagu epizodisku dzeršanu" (pieci vai vairāk dzērieni vienā reizē) pēdējo 30 dienu laikā. Šāda ieraduma pieaugums bija jo īpaši pamanāms meiteņu vidū laikposmā no 2003. līdz 2007. gadam ar izplatības pieaugumu no 35 % līdz 42 %. Dzeršana bieži vien ir cieši saistīta arī ar narkotiku lietošanu izklaidē nolūkā, kas palielina negatīvu seku risku jauniešu vidū.

"Individuālās pieredzes problēmas ar vienu vielu ātri kļūst drīzāk par izņēmumu, nevis likumu," norāda **EMCDDA direktors Volfgangs Gotzs (Wolfgang Götz)**. "Eiropas narkomānijas problēmas cēlonis aizvien vairāk ir dažādu gan legālu, gan nelegālu psihoaktīvo vielu vienlaicīga lietošana. Šāda realitāte ne tikai nosaka daudz negatīvu rezultātu, bet arī rada izaicinājumus narkotiku atkarības ārstēšanas pakalpojumu sniedzējiem, jo viņiem ir jārod risinājums sarežģītāku vajadzību kopumam. Turklāt mūsu politikas perspektīvā ir jāatspoguļo tas, ka narkotiku lietošana apvienojumā ar alkoholu ir kļuvusi par galveno cēloni sarežģījumiem, ar kuriem patlaban saskaramies."

Piezīmes:

⁽¹⁾ Vairāku narkotiku lietošana – vienlaicīga dažādu legālu un nelegālu apreibinošu vielu lietošana.

⁽²⁾ Eiropas skolu pētījuma par alkoholu un citām apreibinošām vielām projekts (**ESPAD**). Pētījumi tika veikti 1995., 1999., 2003. un 2007. gadā. Skatīt: <http://www.emcdda.europa.eu/themes/young-people>

⁽³⁾ Skatīt pārskatu Nr. 10: <http://www.emcdda.europa.eu/publications/insights>

⁽⁴⁾ Skatīt īpašo tēmu par vairāku narkotiku lietošanu. Šodien tiek publicēts arī īpašais izdevums "Likumpārkāpumi narkotiku jomā: sodu piespriešana un citi procesa iznākumi". Abiem izdevumiem ir pievienots kopsavilkums vairākās valodās, savukārt izdevumus angļu valodā var izlasīt: <http://www.emcdda.europa.eu/publications/selected-issues>

2009. gada ziņojumā iekļautie dati attiecas uz 2007. gadu vai pēdējo gadu.

Ar šajā ziņu izlaidumā citētajiem skaitļiem un tabulām var iepazīties 2009. gada statistikas biļetenā:

<http://www.emcdda.europa.eu/stats09>

Informācija par visiem gada ziņojumiem, ziņu izlaidumiem, pakalpojumiem un notikumiem ir pieejama:

<http://www.emcdda.europa.eu/events/2009/annual-report>

Narkotiku problēmas risināšana

Gada ziņojuma 2. nodaļā ir sniegts pārskats par narkotiku problēmas risināšanu Eiropā šobrīd. Tas aptver tādas jomas kā profilaksi, ārstēšanu, kaitējuma mazināšanu, sociālo integrāciju un tiesību aktu narkotiku jomā ieviešanu. Arī pārējās konkrētām vielām veltītajās nodaļās ir iekļautas sadaļas par risinājumiem.